

KUOPIO

KUOPION KAUPUNGIN MIELENTERVEYS- JA PÄIHDESUUNNITELMA

2013 - 2020

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	3
1. Taustaa mielenterveys- ja päihdesuunnitelmalle	4
2. Kuopion kaupunki vastuullisena mielenterveyden ja päihhteettömyyden edistäjänä. . .	11
3. Kuopion mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2013–2020	13
Päämäärä 1: Edistetään hyvää mielenterveyttä ja päihhteettömyyttä eri ikäryhmissä ..	13
Päämäärä 2: Mielenterveys- ja päihdekysymykset otetaan puheeksi kaikissa palveluissa.	20
Päämäärä 3: Sosiaali- ja terveysalan peruspalveluissa hoidetaan lievät mielenterveys- ja päihdeongelmat. Kaikissa mielenterveys- ja päihdepalveluissa on asiakaslähtöiset ja vaikuttavat toimintamallit ja hoitopolut.	23
LIITTEET	29
Liite 1 Kuopion kaupungin mielenterveys- ja päihdesuunnitelman 2013–2020 alatyöryhmät.	29
Liite 2 Kuopion kaupungin mielenterveyteen ja päihhteisiin liittyviä hoitopolkuja, hoidonkuvauksia ja toimintamalleja	34
Liite 3 Kuopion kaupungin Pakka-toimintamallin sopimus	35

Kansallisessa mielenterveys- ja päihdesuunnitelmassa 2009–2015 esitetään ensimmäistä kertaa valtakunnallisesti mielenterveys- ja päihdeasioita käsiteltävän yhtenäisenä kokonaisuutena. Mielisuunnitelman painopisteinä ovat asiakkaan aseman vahvistaminen, ehkäisevän työn tehostaminen, palvelujen kehittäminen matalakynnyksiseksi, toimivaksi kokonaisuudeksi ja valtakunnallisen ohjauksen tehostaminen. Suunnitelmassa halutaan erityisesti korostaa perustason matalakynnyksisiä avopalveluita.

Kuopion kaupungin mielenterveys- ja päihdesuunnitelman 2013–2020 taustalla ovat edellä mainitun kansallisen suunnitelman lisäksi lait ja asetukset, kaupungin strategia sekä muita Kuopion keskeisiä suunnitelmia ja ohjelmia. Tätä mielenterveys- ja päihdesuunnitelmaa ovat edeltäneet Kuopion kaupungin mielenterveystyön kokonaisuunnitelma vuodelta 2003 ja Kuopion päihdepoliittinen ohjelma 2009–2012. Samanaikaisesti suunnitelmaa tehtäessä Kuopion kaupunki lähtee mukaan Alkoholiohjelman kumppanuusprosessiin ja toteuttamaan Pakkaa eli paikallista alkoholipolitiikkaa, jotka myös näkyvät suunnitelmassa, erityisesti sen ennaltaehkäisevässä näkökulmassa.

Mielenterveys- ja päihdesuunnitelmaa on tehty neljässä työryhmässä. Työryhmät on koottu niin, että niissä on edustajia kaupungin eri palvelualueilta, Kuopion yliopistollisesta sairaalasta (KYS) ja Kuopion seudun päihdepalvelusäätiöstä. Työryhmät ovat moniammatillisia ja niissä on edustajia sekä esimies- että käytännön kenttätöitä tekevistä henkilöistä. Jokaisessa työryhmässä on myös järjestöjen edustajia, sekä asianosaisia: joko kokemusasiantuntijoita tai, kuten nuorten työryhmässä, nuorisovaltuuston edustajia. Suunnitelman tekeminen on ollut antoisaa myös prosessina, laaja joukko asiantuntijoita on saanut mahdollisuuden kokoontua ja keskustella oman erityisalansa kysymyksistä ja kehittämisestä. Työryhmät on koottu ikäryhmittäin: lapset ja lapsiperheet, nuoret, työikäiset ja ikäihmiset.

Työryhmät ovat muodostaneet päämääriä, joita kohti Kuopion kaupungissa halutaan edetä mielenterveyttä ja päihhteettömyyttä tukien. Päämäärien alle on täsmennetty keinoja, joiden avulla päämääriin voidaan päästä. Päämäärät ovat 1) Edistetään hyvää mielenterveyttä ja päihhteettömyyttä eri ikäryhmissä, 2) Mielenterveys- ja päihdekysymykset otetaan puheeksi kaikissa palveluissa ja 3) Sosiaali- ja terveysalan peruspalveluissa hoidetaan lievät mielenterveys- ja päihdeongelmat. Kaikissa mielenterveys- ja päihdepalveluissa on asiakaslähtöiset ja vaikuttavat toimintamallit ja hoitopolut. Kokonaisuutena suunnitelma painottuu hyvinvoinnin edistämiseen, ongelmien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tukemiseen. Tavoitteena on, että mielenterveys- ja päihdeongelmia voidaan tunnistaa ja hoitaa varhain, peruspalvelupainotteisesti, tai mikä parasta, ehkäistä kokonaan ongelmat.

Mielenterveys- ja päihdesuunnitelman vuosien 2013–2020 toteutumista ja arviointia koordinoi Kuopion kaupungin hyvinvointiryhmä ja hyvinvointikoordinaattori. Suunnitelma on osa Kuopion kaupungin sähköistä hyvinvointikertomusta. Väliarviointia ja tavoitteiden täsmennystä suunnitelman osalta tehdään vuonna 2016.

Taustaa mielenterveys- ja päihdesuunnitelmalle

Mielenterveys koostuu monista tekijöistä, kuten psyykkisestä ja fyysisestä terveydestä, toimivista ihmissuhteista ja osallisuudesta yhteiskuntaan, esimerkiksi opintojen tai työn kautta. Kun jokin tekijä syystä tai toisesta kärsii, saattaa tilanteesta seurata mielenterveyden häiriö. Masennus eli depressio on hyvin yleinen suomalaisten keskuudessa. Siitä kärsii noin 5 % suomalaisista. (Suomen Mielenterveysseura 2012.) Alkoholisairaudet ja -myrkytykset ovat työikäisen väestön keskuudessa (15-64-vuotiaat) yksi yleisimmistä kuolinsyistä (THL 2012).

Mielenterveyden häiriöt ja päihteiden väärinkäyttö liittyvät yhä useammin toisiinsa. Kansallisessa mielenterveys- ja päihdesuunnitelmassa vuosille 2009-2015, on esitetty valtakunnallisesti ensimmäistä kertaa mielenterveys- ja päihdeasioiden käsittelemistä yhtenä kokonaisuutena.

Kansallisessa mielenterveys- ja päihdesuunnitelmassa sosiaali- ja terveysministeriön asettaman Mieli 2009 -työryhmän linjauksissa painotetaan asiakkaan aseman vahvistamista, ehkäisyyn panostamista, palveluiden toteuttamista toimivana kokonaisuutena sekä ohjauskeinojen kehittämistä. Taustana Kuopion mielenterveys- ja päihdesuunnitelmalle ovat lait ja asetukset kuten kansanterveyslaki, terveydenhuoltolaki, mielenterveyslaki, päihdehuoltolaki, raittiustyölaki ja alkoholilaki. Näiden lakien uudistus- ja mahdollinen yhtenäistämistyö on parhaillaan käynnissä.

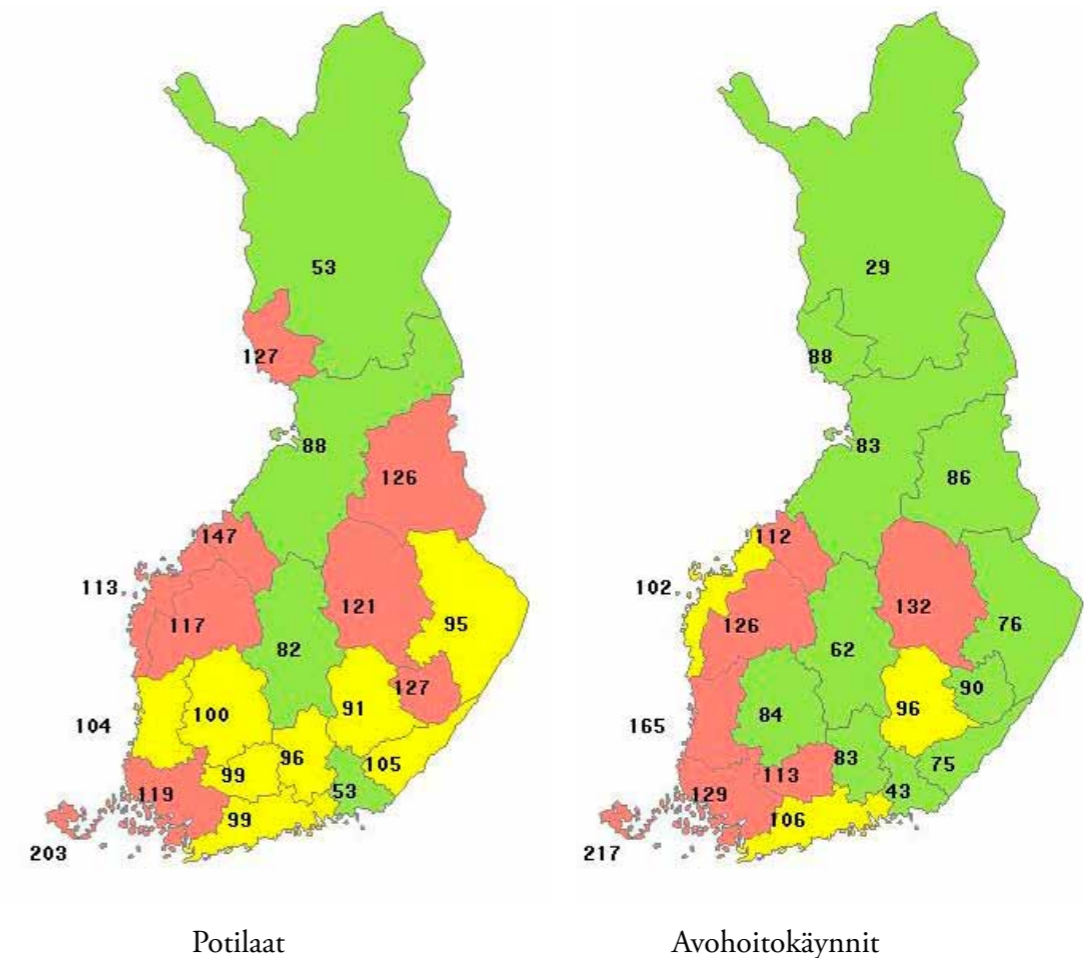
Lisäksi suunnitelmatyössä on huomioitu seuraavat keskeiset hyvinvointiin liittyvät asiakirjat, ohjelmat ja toimintaohjeet:

- Kuopion strategia vuoteen 2020
- Terve Kuopio toiminta, joka konkretisoi Terve Kunta-verkoston ja WHO:n HealthyCities -verkostojen tavoitteiden toteuttamista
- Terve Kunta toimintasuunnitelma 2012
- Pohjois-Savon hyvinvointiraportti 2012
- Kuopion lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma 2006-2012
- Ikäystävällinen Kuopio ohjelma vuosille 2009-2030
- Päihteyttä edistävä Kuopio, Kuopion päihdepoliittinen ohjelma 2009-2012
- Kuopion nuoriso-ohjelma 2010-2015
- Varhaiskasvatussuunnitelma
- Pienet lapset liikkeelle
- Turvallisuussuunnitelma 2012-2015
- Kuopion lastensuojelun suunnitelma 2009-2012 ja siihen liittyvät toimenpide-ehdotukset, jotka on kirjattu 16.3.2010 sekä Lastensuojelun toimintaohje
- Liikenneturvallisuuksuunnitelma (valmisteilla)
- ”Kotoutuminen Kuopioon” -toimenpideohjelman 2012-2015
- Yhdenvertaisuus ja tasa-arvosuunnitelma 2008-2012
- Ilmastopoliittinen ohjelma ja Kuopion energiatehokkuussopimus 2008-2016
- Yhdenvertaisuus ja tasa-arvosuunnitelma 2008-2012
- Vapaa-ajanpalveluiden kehittämissuunnitelma
- Varhaiskasvatussuunnitelma - Kasvattajan käsikirja

Muita taustavaikuttajia tälle suunnitelmalle ovat hallitusohjelmassa (päiväty 22.6.2011) hyvinvointipolitiikkaa koskevassa luvussa 7 mainitut päihdepolitiikkaan ja -palveluihin liittyvät linjaukset. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämissuunnitelman, KASTE-ohjelman 2012-2015, osaohjelmat ovat olleet vaikuttamassa tähän suunnitelmaan.

Alla on esitetty koko Suomen, Pohjois-Savon ja Kuopion tilannetta kuvaavia indikaattoreita mielenterveyteen ja päihteisiin liittyen. Lähteinä on käytetty THL:n tilastojen ja indikaattoreiden kokoelmaa.

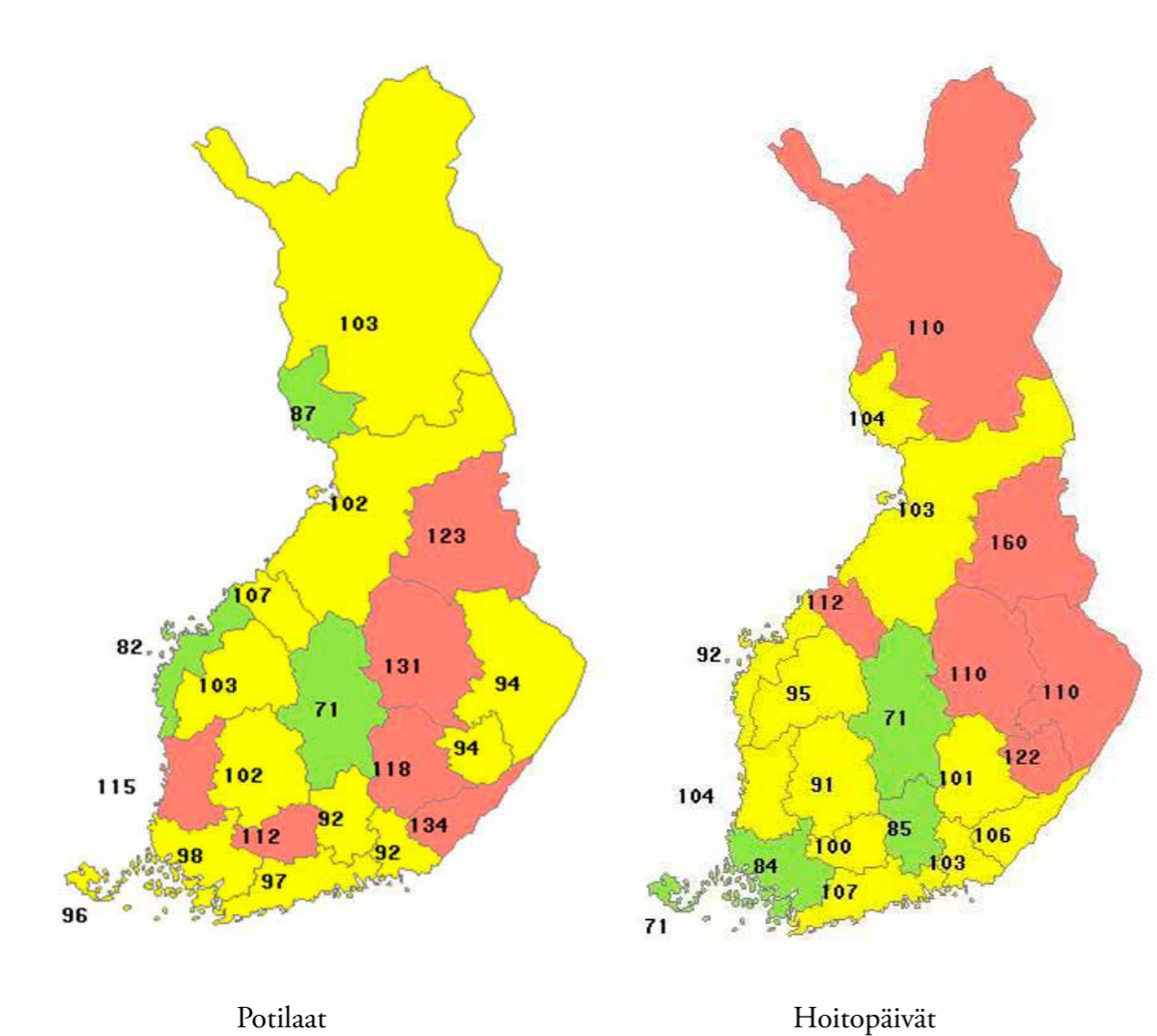
1. Vakioidut avohoitokäyntien potilaat ja avohoitokäynnit psykiatrian erikoisalalla 2010, epäsuora ikä- ja sukupuolivakiointi, koko maa=100

Lähde: THL/Psykiatrinen erikoissairaanhoido 2010

Avohoitoa tarkasteltaessa Pohjois-Savo sijoittuu suurimpien käyttäjien joukkoon. Lukuihin vaikuttavia tekijöitä on useita. Esimerkiksi Kuopion alueella palveluita on tarjolla hyvin, koska niihin on resursoitu, jolloin niitä myös käytetään. Vuonna 2006 perustettu Kuopion psykiatrian keskus (KPK) yhdisti perusterveydenhuollon ja KYSin erityispalvelut samaan paikkaan. Muutoksella haettiin sairaalahoitojen vähentymistä ja toiminnan tehokkuutta.

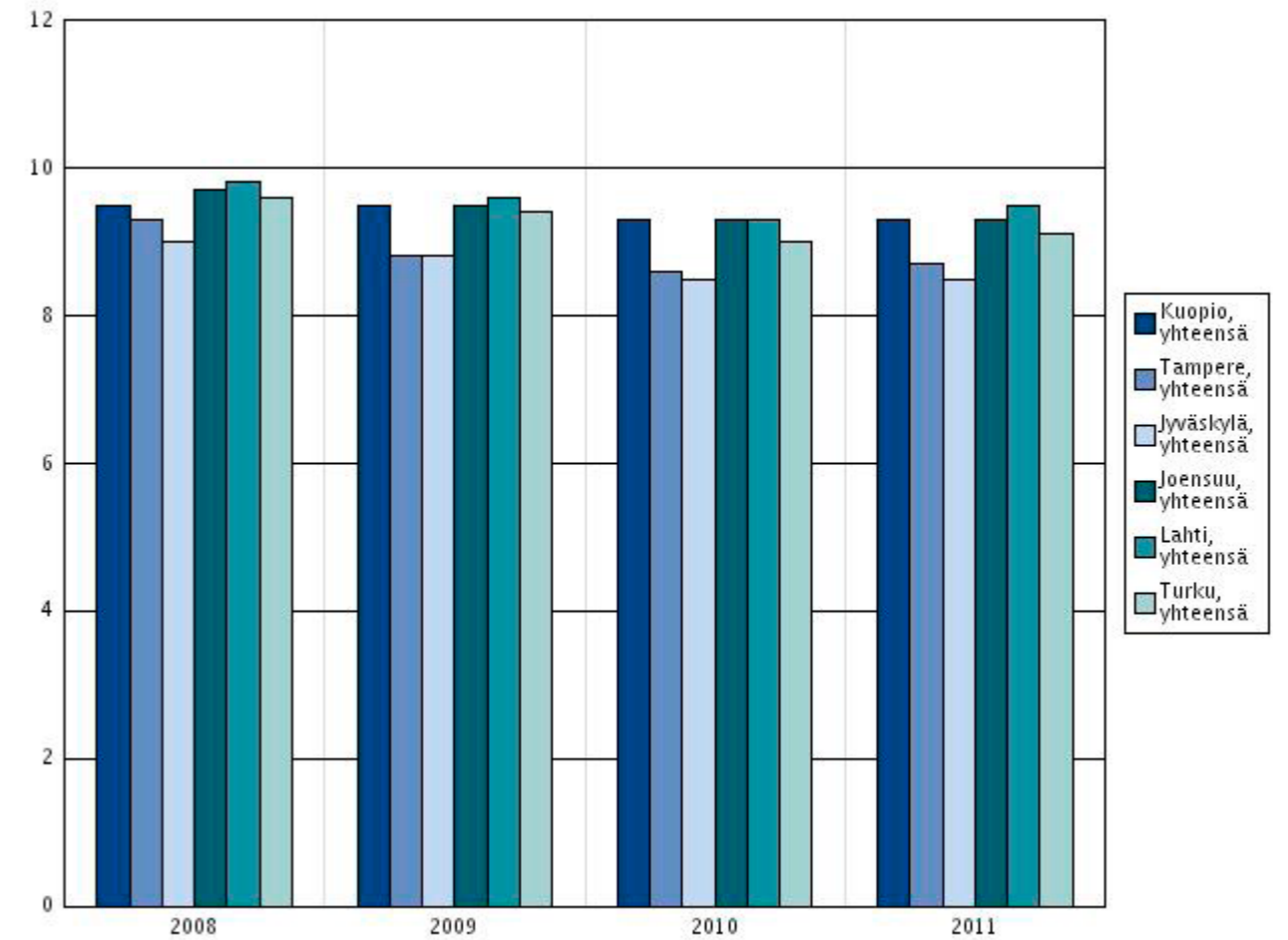
2. Vakioidut potilaat ja hoitopäivät psykiatrian erikoisalain laitoshoidossa vuonna 2010, epäsuora ikä- ja sukupuolivakiointi, koko maa=100

Lähde: THL/Psykiatrinen erikoissairaanhoito 2010

Laitoshoidtoa tarkasteltaessa ovat Pohjois-Savon maakunnassa esiintyvät luvut keskiarvon yläpuolella. Itä-Suomessa on jo pitkällä aikavälillä havaittu, että mielenterveysongelmia esiintyy muun maan keskiarvoa enemmän. Hoitokulttuuri on ollut perinteisesti sairaalakeskeinen.

3. Alkoholijuomien myynti asukasta kohti 100 %:n alkoholina, litraa

Lähde: Sotkanet

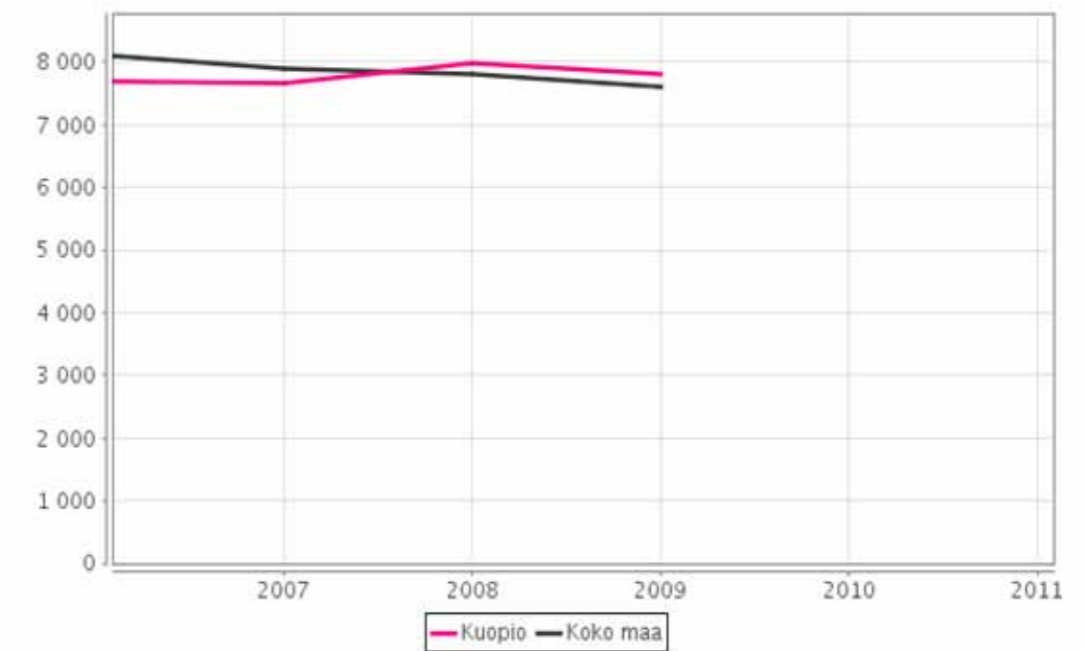
Alkoholijuomien myynti asukasta kohti 100 %:n alkoholina on Kuopiossa ja vertailukaupungeissa. Kuopiolaisten alkoholinkulutus on keskimäärin samaa luokkaa kuin vertailukaupungeissa.

Päihteiden käytön vaikutuksia Kuopiossa ja vertailukaupungeissa

	2007	2008	2009	2010	2011
Kuopio					
Poliisiin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1000 asukasta	5,1	4,8	4,2	4,1	4
Päihdehuollon avopalveluissa asiakkaita / 1000 asukasta	8,6	8,8	6,9	7,8	8,7
Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet asiakkaat / 1000 asukasta	3,2	3,5	4	4	3,2
Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidetut potilaat / 1000 asukasta	3,8	4,2	3,9	3,7	3,9
Jyväskylä					
Poliisiin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1000 asukasta	4,2	3,8	3,9	3,3	3,3
Päihdehuollon avopalveluissa asiakkaita / 1000 asukasta	12,7	12,9	9,3	7,6	7,5
Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet asiakkaat / 1000 asukasta	3,8	3,6	2,9	2,6	2,4
Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidetut potilaat / 1000 asukasta	4,6	4,6	4,3	3,7	3,5
Joensuu					
Poliisiin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1000 asukasta	4,9	4,6	4,2	3,7	4,3
Päihdehuollon avopalveluissa asiakkaita / 1000 asukasta	7	9,8	9,1	8,3	8,8
Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet asiakkaat / 1000 asukasta	2,3	2	1,5	2,2	3,1
Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidetut potilaat / 1000 asukasta	6	6,4	5,8	4,2	4,9
Tampere					
Poliisiin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1000 asukasta	3,9	3,8	3,4	3,1	2,9
Päihdehuollon avopalveluissa asiakkaita / 1000 asukasta	8,4	8,9	7,7	7,1	7,4
Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet asiakkaat / 1000 asukasta	4	4,1	7,9	10,8	11,2
Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidetut potilaat / 1000 asukasta	3,1	3,1	3,4	3,3	3,8
Lahti					
Poliisiin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1000 asukasta	7	6,3	5,5	4,6	5
Päihdehuollon avopalveluissa asiakkaita / 1000 asukasta	10,3	10,5	10,5	10	9,6
Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet asiakkaat / 1000 asukasta	4,3	3,9	6,4	5,2	3,6
Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidetut potilaat / 1000 asukasta	4,6	3,4	3,7	3,6	3,9

Edellä oli kuvattuna joitakin päihteiden käytön vaikutuksia kuvaavia indikaattoreita Kuopiossa. Päihteiden käyttö on moniulotteinen ilmiö vaikuttaen laajasti esimerkiksi terveydenhuoltoon, rikollisuuteen ja lastensuojeluun.

4. Menetetyt elinvuodet (PYLL) ikävälillä 0-80 vuotta / 100 000 asukasta

Lähde: THL/Hyvinvointikompassi

Edellä on niin sanottu PYLL-indeksi (Potential Years of Life Lost) Kuopion osalta verrattuna koko maahan. ”PYLL kuvaa tietyllä ikävälillä menetettyjen elinvuosien lukumäärää väestössä 100 000 asukasta kohti” (THL 2012). Vuonna 2008 Kuopion arvo on ollut muuta maata korkeampi. Tuolloin kolme yleisintä ennenaikaista kuolinsyytä olivat itsemurhat, alkoholiperäiset sairaudet ja alkoholimyrkytykset sekä mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt.

Mielenterveys- ja päihdesuunnitelmaa on työstetty neljässä työryhmässä, jotka koottiin ikäryhmittäin: lapset ja lapsiperheet, nuoret, työikäiset ja ikäihmiset. Suunnitelmaa varten on toteutettu kuntalaiskuuleminen sekä paperi- että nettiversiona, joihin saatiin 107 vastausta kuntalaisilta. Kuntalaiskuulemisen tulokset käsiteltiin työryhmissä ja huomioitiin tavoitteita muodostettaessa.

Työryhmien työtä koordinoivat Arjen Mieli (Kaste) -hankkeen projektikoordinaattori Tiina Nykky ja hanketyöntekijä Katri Snellman. He ovat myös yhdessä Kuopion kaupungin hyvinvointikoordinaattori Säde Pirttimäen kanssa kirjoittaneet suunnitelman. Tekijät haluavat kiittää Kuopion mielenterveysjohtaja Pirjo Saarisen merkittävää tukea Kuopion mielenterveys- ja päihdesuunnitelman eri versioiden kommentoimisessa ja tekijöiden ohjaamisessa. Myös palvelualuejohtaja Markku Tervahaudan tuki suunnitelmatyölle on auttanut tekijöitä

Kuopion kaupunki vastuullisena mielenterveyden ja päihteettömyyden edistäjänä

saamaan suunnitelman käsillä olevaan muotoon.

Mielenterveys- ja päihdesuunnitelman seurannasta huolehtii Kuopion kaupungin hyvinvointiryhmä ja hyvinvointikoordinaattori. Suunnitelma on osa Kuopion kaupungin sähköistä hyvinvointikertomusta. Suunnitelma laaditaan vuoteen 2020 saakka ja väliarviointia tehdään vuonna 2016. Suunnitelman työstämisessä mukana olleista henkilöistä kootaan arviointiryhmä, joka hyvinvointikoordinaattorin johdolla arvioi suunnitelman toteutumista vuosittain. Ensimmäinen arviointi on alkuvuonna 2014. Arvioinnin vuosittaiset tulokset kootaan verkkosivuille sähköisesti, ja niiden pohjalta laaditaan toimeenpanosuunnitelma seuraavalle vuodelle.

Kuopion kaupungin mielenterveys- ja päihdesuunnitelmassa tavoitellaan ensisijaisesti ehkäiseviä ja varhaiseen tukeen painottuvia päämääriä. Tarkoitus on luoda toimintatapoja, jotka auttavat ihmisiä itseään kiinnittämään huomiota omaan hyvinvointiinsa jo siinä vaiheessa, kun varsinaisia ongelmia ei vielä ole, tai ne ovat mittakaavaltaan pieniä. Edellisessä, vuodelta 2003 olevassa, Kuopion kaupungin mielenterveystyön kokonaissuunnitelmassa yksi kärkihanke oli psykiatristen avohoitopalvelujen kehittäminen Kuopiossa.

Kolme vuotta kestäneen Kuopion kaupungin aikuisten mielenterveyspalvelujen ja KYSin Psykiatrian klinikan sekä Kuopion omalääkäritoiminnan yhteisen kehittämishankkeen seurauksena perustettiin Kuopion psykiatrian keskus, joka aloitti toimintansa vuoden 2006 alussa. Uudistuksen keskeisiä tavoitteita ovat olleet hoidon ja kuntoutuksen integrointi ja asiakkaan aktiivinen toimijuuden edistäminen hoito- ja kuntoutusprosessissa, verkostoyhteistyö sekä perustason mielenterveystyön tukeminen konsultaatiopalveluilla, esimerkiksi omalääkäritoiminnassa ja synnytyksen jälkeisen masennuksen tunnistamisessa äitiys- ja lastenneuvolan palveluissa.

Mielenterveys- ja päihdesuunnitelmaa tehtäessä suunniteltiin Kuopion kaupungin lähtemistä mukaan Alkoholiohjelman kumppanuusprosessiin sekä Pakkaan (Paikallinen alkoholi-politiikka) (Kuopion kaupungin hyvinvointiryhmän päätös 12.3.2012). Alkoholiohjelman linjaukset ovat vaikuttaneet kaupungin mielenterveys- ja päihdesuunnitelmaa tehtäessä. Tavoitteita, jotka hyväksyttiin suunnitelman osaksi ja joita lähdetään työstämään osana Alkoholiohjelman kumppanuutta ja Pakka-toimintamallia, ovat esimerkiksi (katso tarkemmin liite 4):

- Uudenlaisia päihdevalistuskampanjoita, esimerkiksi sosiaalista mediaa, on hyvä käyttää, sekä hyödyntää katunäkyvyyttä ja näkyvyyttä julkisilla paikoilla
- Alkoholimainontaa vähennetään/tiukennetaan Kuopiossa
- Alkoholin kokonaiskulutus Kuopiossa kääntyy laskuun ja alkoholin riskikäytöstä aiheutuvat haitat vähenevät. Tähän voidaan vaikuttaa tietoon ja tunteisiin vetoavilla valistuskampanjoilla ja vahvistamalla alkoholipolitiikkaa, ehkäisevää päihdetyötä ja päihdepalvelujärjestelmää
- Päihdemyönteiseen asenneilmapiiriin vaikuttaminen
- Puhalluttamisen tehostaminen ja rattijuopumuksiin puuttuminen
- Alkoholilainsäädännön noudattamisen valvonta tehostuu: erityisesti rajoitetaan ja valvotaan alaikäisten alkoholin saantia sekä päihtyneille anniskelua ravintoloissa. Pyrkimys on nostaa alkoholinkäytön aloitusikää nuorilla
- Muiden päihteiden kuin alkoholin: huumeiden, tupakan, nuuskan saannin rajoitukset ja valvonta tehostuu
- Kaupungin tapahtumista tulee pääosin päihteettömiä. Järjestetään myös enemmän päihteettömiä tapahtumia eri-ikäisille kuopiolaisille. Myös ajankohtainen päihteistä informointi on tärkeää.

Kuopion mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2013–2020

Mielenterveyden edistämisen osalta nähtiin olennaisiksi tavoitteiksi se, että mielenterveyshäiriöitä tunnistetaan varhaisessa vaiheessa peruspalveluissa ja varmistetaan hoitopolkujen toimivuus. Erityisesti masennuksen varhainen tunnistaminen ja hyvä hoito ovat tärkeitä. Myös koko perheen huomioivan työtteen korostaminen mielenterveysongelmissa on tärkeää. Kuopion mielenterveys- ja päihdesuunnitelmassa on useita tavoitteita, jotka tukevat mielenterveysongelmien ennaltaehkäisyä, esimerkiksi se, että perheet saavat varhaisessa vaiheessa tukea arkeensa, koulu- ja opiskeluhuvinvoinnin edistäminen sekä työhyvinvoinnin edistäminen. Myös kokemusasiantuntijuuden ja vertaistuen voima kuntouttavana elementtinä on suunnitelmassa haluttu nostaa vahvaksi linjaukseksi.

Kuopion mielenterveys- ja päihdesuunnitelmassa 2013–2020 on kolme päämäärää:

1. Edistetään hyvää mielenterveyttä ja päihteettömyyttä eri ikäryhmissä.
2. Mielenterveys- ja päihdekysymykset otetaan puheeksi kaikissa palveluissa.
3. Sosiaali- ja terveysalan peruspalveluissa hoidetaan lievät mielenterveys- ja päihdeongelmat. Kaikissa mielenterveys- ja päihdepalveluissa on asiakaslähtöiset ja vaikuttavat toimintamallit ja hoitopolut.

Kunkin päämäärän alle on koottu keinoja, joilla päämääriin päästään. Keinojen yhteydessä on käytetty eri värejä sen mukaan, mihin ikäryhmään keinot kohdistuvat. Punainen väri kuvaa kaikkia ikäryhmiä koskevia keinoja, ruskea lasten ja nuorten sekä lapsiperheiden keinoja, harmaa työikäisten keinoja ja vaaleansininen ikäihmisiin kohdistuvia keinoja. Keinojen yhteydessä mainitaan kustakin toimenpiteestä vastuussa oleva taho sekä silloin, kun se on ollut mahdollista erillinen indikaattori tai arviointitapa kullekin tavoitteelle.

Päämäärä 1: Edistetään hyvää mielenterveyttä ja päihteettömyyttä eri ikäryhmissä

KAIKILLE IKÄRYHMILLE YHTEISET KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
Järjestetään henkilöstökoulutuksia ja lisätään asioista ja ilmiöistä keskustelemista tiimeissä, työpaikoilla, kotona ja kouluissa, asenteiden ja mielenterveyttä ja päihteettömyyttä edistävän toimintatavan vahvistamiseksi.	Esimiehet ja henkilöstö, osittain henkilöstökoulutusten kautta
Koulutuksia järjestetään esimerkiksi seuraavista teemoista: motivoiva haastattelu ja työtapa, riippuvuus, huono-osaisuus ja syrjäytyminen ilmiönä, ajankohtaiset päihde- ja mielenterveysilmiöt ja mediakasvatus.	Toteutuneiden koulutusten määrä ja osallistujamäärät
Huolehditaan siitä, että kunnan mielenterveyteen ja päihteiden käyttöön liittyvät hoitopolut ja toimintamallit ovat kuntalaisten saatavilla kunnan kotisivuilla.	Kotisivujen ajantasaisuus mielenterveys- ja päihteiden käytön hoitopoluista ja toimintamalleista
Kiusaamisen (koulu- ja työpaikkakiusaamisen) ja väkivallan (henkisen ja fyysisen) suhteen on nollatoleranssi .	
Alkoholilakia toteutetaan paikallisesti (Pakka-toimintamalli).	

KAIKILLE IKÄRYHMILLE YHTEISET KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
<p>Edistetään vertaistuen ja kokemusasiantuntijuuden muotoja ja kannustetaan ihmisiä mukaan vertaistoimintaan.</p> <ul style="list-style-type: none"> Esimerkiksi eläkkeellä olevat ihmiset kertomaan kokemuksiaan eläköityville, kokemusasiantuntijan näkökulma henkilöstökoulutuksiin ja hoitoketjuihin. 	
Kannustetaan kuntalaisia ennaltaehkäisevien ja yhteisöllisyyttä lisäävien harrastusten pariin.	
LAPSET, NUORET JA LAPSIPERHEET, KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
<p>Olemassa olevat palvelut toimivat alueellisten perhekeskusten tapaan yhteistyössä järjestöjen, seurakuntien ja yritysten kanssa. Tavoitteena on, että palvelualueuudistus näkyy konkreettisesti vuoteen 2020 mennessä ja Kuopiossa toimii useita alueellisia perhekeskuksia, jo olemassa olevia palveluja uudelleen järjestämällä.</p> <p>Kunta toimii laajassa yhteistyössä esim. järjestöjen ja seurakuntien kanssa. Perhekeskuksissa myös mielenterveys- ja päihdeongelman tunnistaminen ja kohtaaminen vahvistuvat, ja tätä tietoa voidaan siirtää laajemminkin peruspalveluihin.</p> <p>Laaja joukko toimijoita tuo perhekeskukseen erityisosaamistaan. Perhekeskusten toiminta vahvistaa lapsiperheiden sosiaalisia suhteita ja ne toimivat avoimina kohtaamispaikkoina. Lapsiperheiden saama palveluohjaus muuttuu sujuvammaksi. Alueellinen perhekeskus voisi koota yhteen esimerkiksi seuraavat tahot:</p>	<p>Perusturvan ja terveydenhuollon palvelu-alue, hyvinvoinnin edistämisen palvelualue ja kaikki perhekeskuksissa työskentelevät.</p>

LAPSET, NUORET JA LAPSIPERHEET, KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
<ul style="list-style-type: none"> Äitiys- ja lastenneuvola: perhevalmennuksen vahvistaminen, kasvatusasioiden käsittely (tavoittaen lähes kaikki vanhemmat) Vanhemmuuden tukeminen (esim. vanhempainkoulut). Lastensuojelu: sosiaalityöntekijöiden ja perhetyöntekijöiden osallistuminen perhekeskuksen toimintaan ja tietoiskut Seurakunnan palvelut: erilaisten ryhmien vetäminen, lasten kerhot. Seurat ja järjestöt: esim. Mannerheimin Lastensuojelu liiton Vahvuutta vanhemmuuteen- perheryhmät, perhekahvilat, vertaisryhmät, varamummit, ja -vaarit. 	<p>Perusturvan ja terveydenhuollon palvelu-alue, hyvinvoinnin edistämisen palvelualue ja kaikki perhekeskuksissa työskentelevät.</p>
Kunnan tuottamaa kotipalvelua ja perhetyötä tarkastellaan kokonaisuutena – tavoitteena kotiin jalkautuva matalan kynnyksen palvelu.	Perusturva / lapsiperhepalvelut, lastensuojelun ja ennaltaehkäisevä perhetyö.
Tuetaan vanhempia tekemään päätöksiä, jotka edistävät lasten hyvää päihde- ja mielenterveyttä yhteistyössä kaikkien kuopiolaisten kanssa .	Yhteistyössä mm. kauppa, kirjastot, museot, Terve Kuopio -kioski, puistosuunnittelu, teatteri, Who Cares, poliisi, vartijat, etsivä nuorisotyö, vanhemmat ja vapaaehtoistyöntekijät
<p>Koulu- ja opiskeluhyvinvoinnin ylläpitäminen ja parantaminen, keinoina esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> Uudenlaiset vanhempainillat yleistyvät. Niissä keskustellaan koulun asioiden lisäksi myös erilaisista lapsen arkeen liittyvistä asioista: kasvatuskumppanuudesta, kiusaamisesta, päihdeistä, energiajuomista ja median vaikutuksista lapseen. Perheet, jotka eivät osallistu perinteisiin vanhempainiltoihin tavoitetaan arviointikeskusteluiden avulla, jotka ovat käytössä kaikilla luokka-asteilla. Suunnataan 	<p>Kasvun ja oppimisen palvelualue, perusopetuksen johtotiimi, koulujen rehtorit ja opettajat.</p> <p>Vanhempainiltojen sisällöt</p>

LAPSET, NUORET JA LAPSIPERHEET, KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
<p>oppilaille, opiskelijoille, vanhemmille ja opettajille mediakasvatus-koulutusta, jossa käsitellään myös mielenterveyttä ja päihitteettömyyttä edistäviä teemoja</p> <ul style="list-style-type: none"> Kehitetään keinoja puuttua nettikiusaamiseen, tiedotetaan opettajia ja vanhempia jo alakoulun vanhempainilloissa. Rohkaistaan kaikkia ihmisiä, jotka näkevät kiusaamista kouluissa, koulumatkoilla, tai muualla, puuttumaan kiusaamiseen Hyödynnetään aktiivisesti kulttuuri- ja liikuntapolkujen tarjontaa Pyritään pitämään koululuokkien koko tasaisena eri kaupunginosissa, jotta luokkakoot eivät kasvaisi liian suuriksi Vahvistetaan poissaoloihin puuttumisen mallin toteutumista kouluilla Luodaan yhtenäinen päihdetoimintamalli kouluille, sekä Tehostetaan nivelvaiheiden ohjausta ja räätälöityjä opiskelu- ja työllistymispolkuja 	<p>Poliittiset päättäjät ja koulutoimi.</p> <p>Indikaattori: Hyvinvointikertomuksessa luokkakoko on yksi indikaattori</p>
<p>Suunnitellaan matalakynnyksinen paikka nuorille, jossa henkilöstön moniammatillinen osaaminen peruspalveluissa auttaa nuorta elämänhallinnassa ja pärjäämisessä. Paikka on tarkoitettu 13–29 -vuotiaille nuorille ja nuorille aikuisille (Nuorisolaki 27.1.2006/72, 1. luku 2 §). Matalakynnyksisessä paikassa nuorta osataan auttaa monenlaisissa, perustason elämänhallinnan ongelmissa. Jos apu ei riitä, nuoren kanssa jalkaudutaan muihin palveluihin ja/tai nuorta ohjataan eteenpäin. Matalakynnyksiseen paikkaan tulee moniammatillista osaamista. Matalakynnyksisen paikan työntekijät voivat konsultoida erityispalveluita.</p>	<p>Vastuutahot konsultaatiosta: Nuorten mielenterveysyksikkö, Kuopion Seudun päihdepalvelusäätiön nuorten yksikkö ja Sihti.</p> <p>Matalakynnyksen paikan asiakkaiden määrä.</p>

LAPSET, NUORET JA LAPSIPERHEET, KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
<p>Matalakynnyksisen paikan toiminta edistää moniammatillisuutta ja poikkihallinnollista työtettä, ja myös mielenterveys- ja päihdeosaamista. Kohtaamisen osaaminen siirtyy perustyöntekijöille laajemminkin. Matalakynnyksen paikka toimii osittain virtuaalisena nuorten ympäristönä, esimerkiksi nuoret tavoittavat työntekijän Skypen tms. kautta (ilmainen tapa soittaa ja lisää työntekijöiden tavoitettavuutta Kuopion reuna-alueiden nuorten kannalta katsottuna).</p> <p>Matalakynnyksinen paikka toimii perustason neuvontapaikkana myös nuorten vanhemmille, joille voidaan järjestää yhteistyössä alueellisten perhekeskusten kanssa esim. vanhempien vertaistukiryhmiä, vanhempainkouluja murrosikäisten äideille ja isille, isien kalastuskerhoja, sählyä, ja vastaavaa toimintaa äideille, mummeille yms. Tavoitteena on, että myös vanhemmille olisi lähetteetön paikka, jonne he voisivat mennä vanhemmuuteen liittyvien huolien kanssa (perheneuvolan kaltainen) sekä jakamaan asioita vertaistuen avulla.</p>	
TYÖIKÄISTEN KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
<p>Työyksiköissä kehitetään yhteisöllisyyttä sekä panostetaan työilmapiiriin ja asioista keskustelemiseen. Vahvistetaan henkilöstön työelämätaitoja sekä varhaista tukemista työpaikoilla.</p>	<p>Esimiehet ja henkilöstö, osittain henkilöstökoulutusten kautta. Mittari esim. säännölliset työhyvinvointikyselyt.</p>

TYÖIKÄISTEN KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
Huomioidaan elämäntilanteiden muutokset ja tuetaan niissä, esimerkiksi läheisten ihmissuhteiden ongelmat, parisuhdekriisit, työllisyys, sairaus ja kuolema.	
Työttömien toimintakyvyn edistämiseksi kehitetään esimerkiksi asukastupien ja Terve Kuopio -kioskin toimintaa. Lisätään kaupungin työntekijöiden jalkautumista asukastupiin (esimerkiksi liikunnanohjaajat). Yhteistyössä järjestöjen kanssa tuetaan työttömien toiminnan mahdollisuuksia ja pärjäämistä arjessa, sekä vapaaehtoistyöhön osallistumismahdollisuutta. Lisäksi tehostetaan työttömien ohjaamista työkuntotutkimuksiin.	
Lisätään itsearviointia ja hyödynnetään mielenterveyttä ja päihteiden käyttöä mittaavien itsearviointilomakkeita ja nettipalveluja sekä koulutetaan niiden käyttöön ja huolehditaan helposta saatavuudesta esim. vastaanotot, Terve Kuopio -kioski, asukastuvat, koulu- ja opiskeluterveydenhoito jne.	
IKÄIHMISTEN KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
Tuetaan hyvää eläköitymistä. Hyödynnetään työterveyden ennaltaehkäisevää roolia ennen eläkkeelle jäämistä: Eläkeläiset voivat kertoa eläköitymiskokemuksiaan joita voidaan käyttää esimerkiksi palvelusuunnittelun pohjana.	
Eläkeläisjärjestöjen ja vertaistukiyhdistysten yhteystiedot, Ikäihmisten palveluopas ja mielenterveyttä ja päihteiden käyttöä mittaavia itsearviointilomakkeita on saatavilla vastaanotolla ja työterveysasemilla. Niitä annetaan kaikille eläköityville viimeisessä työterveyden tarkastuksessa ja	Kaupunki, työterveyshuolto ja yhteisötahot

IKÄIHMISTEN KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
kartoitetaan sosiaaliset suhteet ja pohditaan mielen hyvinvointia ja elämän arkikulttuuria.	
Työelämän ulkopuolella olevat ihmiset, jotka eivät ole työterveyshuollon piirissä - kartoitetaan yhteistyö ikäneuvolan kanssa ja turvataan heille vastaanoton palvelut. Lisäksi järjestetään tilaisuuksia tai kursseja eri teemoilla ihmisille, jotka ovat juuri jääneet eläkkeelle ja kehitetään kummitoimintaa.	
Tehdään yhteistyötä ja tiedotetaan tehokkaasti eläkeläisjärjestöistä ja yhdistyksistä mielekkään tekemisen mahdollistamiseksi ikäihmisille. Tiedotetaan helposti tavoitettavista jo olemassa olevista ja uusista matalan kynnyksen paikoista esim. asukastuvat, Terve Kuopio -kioski, vanhusten palveluohjausyksikkö ja palveluista mm. kulttuuri-, liikunta- ja musiikkiluotsi-toiminnasta, vertaisryhmä- ja vapaaehtoistoiminnasta, jotta ne tavoittavat ikäihmiset.	Hyvinvoinnin edistämisen palvelualue, Terve Kuopio -kioski ja vanhusten palveluohjausyksikkö
Ikäihminen saa vanhusten palveluohjausyksiköstä palveluohjausta tarpeittensa mukaan, yhden luukun periaatteella. Kehitetään uusia tapoja aktivoida ikäihmisiä, jotka eivät juuri liiku kotoa, esimerkiksi ikäihmisten vuokrataloihin. Lisäksi saatetaan toimintoihin, kulttuuriluotsi-periaatteella. Arvioidaan myös kuljetuspalveluiden mahdollisuus, jotta aktiviteetteihin voi osallistua.	SPR:n ystävätoiminta, seurakuntien lähimmäispalvelu, vanhusten palveluohjausyksikkö, Kulttuuriluotsi-toiminta hyvinvoinnin edistämisen palvelualue
Päivitetään ikäihmisten palveluopas säännöllisesti kuopiolaisten ikäihmisten ja heidän omaistensa omaan käyttöön. Lisätään palveluoppaaseen tietoa muista kuin kunnan toimijoista. Kootaan yhteen tieto vapaaehtoistoimijoista ja järjestöistä, jotka	Palveluoppaan nettiversion osalta palvelusetelikoordinaattori ja sen riittävän saatavuuden turvaaminen, vanhusten palveluohjausyksikkö

IKÄIHMISTEN KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
voivat ulkoilla ikäihmisten kanssa ja toimia kummeina. Tieto ko. palveluista Ikäihmisen palveluoppaaseen.	
Päivitetään Ikäystävällinen Kuopio -ohjelmaa säännöllisesti (viranomaisille kaupungin kehittämistyöhön laadittu opas). Oppaiden päivityksessä muistetaan selkeys (selkokielisyys ja fonttikoko).	Hyvinvointiryhmän valmisteleva ryhmä

Päämäärä 2: Mielensterveys- ja päihdekysymykset otetaan puheeksi kaikissa palveluissa.

KAIKILLE IKÄRYHMILLE YHTEISET KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
Järjestetään koulutuksia puheeksiotosta ja erilaisista puuttumisen keinoista kaikissa peruspalveluissa (esimerkiksi mini-interventio, erilaiset mittarit ja päihdekyselyt, tieto ajankohtaisista mielensterveyteen ja päihetettiin liittyvistä ilmiöistä, Pakka-toimintamalli). Tehdään yhteistyötä median kanssa ja tiedotetaan edellä mainituista asioista.	Esimiehet, koulutuksista vastaavat, tiedottajat
Lisätään eri ammattiryhmien perusopin-toihin mielensterveys- ja päihdesisältöjä ja kokemuskouluttajien vierailuja (yhteistyö Savon aikuis- ja ammattiopisto, Savonia-AMK, Itä-Suomen yliopisto). Opetussuunnitelmia valmisteltaessa on mahdollisuus vaikuttaa niiden sisältöihin.	Virkamiehet yhteistyössä oppilaitosten kanssa
Vahvistetaan Savon aikuis- ja ammattiopiston päihdetyön ammattitutkinnon hyödyntämistä perustason työntekijöiden täydennyskoulutuksena.	Virkamiehet yhteistyössä oppilaitosten kanssa

KAIKILLE IKÄRYHMILLE YHTEISET KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
Tunnistetaan riskiryhmät jo peruspalveluissa (vastaanotto, sosiaalityö, kotihoito, neuvola, koulu, päivähoito, oppilas- ja opiskeluterveydenhuolto, työterveyshuolto, ikäneuvola) ja osataan vastata heidän erityistarpeisiin (esim. työttömät, itsemurhariskissä olevat ihmiset, perhe- ja lähisuhdeväkivalta jne.)	Peruspalveluiden esimiehet
Otetaan käyttöön Pakka-toimintatavan mukainen yhteistyö, joka edistää päihdetömyyttä ja mielensterveyttä (katso liite 4).	
LAPSET, NUORET JA LAPSIPERHEET, KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
Lasten, lapsiperheiden ja nuorten kanssa toimivat ja työskentelevät ottavat asiakastyössä mielensterveys- ja päihdekysymykset puheeksi . Huomioidaan lapset aikuisten mielensterveys- ja päihdepalveluissa.	Aikuisten mielensterveys- ja päihdepalvelut, lasten ja nuorten kanssa toimijat.
Vuonna 2013 äitiys- ja lastenneuvolassa otetaan käyttöön lähisuhde- ja perheväkivallan seulonta . Matalan kynnyksen palvelua antavan kaupungin perhekriisityöryhmän toiminnan jatkuminen varmistetaan. Hoitopolkuja kehitetään, tarkennetaan perheväkivallan ehkäisyn tavoitteita, työnjakoa ja vastuuta Kuopiossa. Työn tuloksia tulee arvioida valtuustokausittain.	Poliittiset päättäjät ja yksiköstä vastaava esimies, perusturva ja terveydenhuolto
Lapsille ja nuorille luodaan tilaisuuksia ja paikkoja työstää kokemuksia mielensterveys- ja päihdeasioista , esimerkiksi nuorten matalan kynnyksen paikka, kulttuuri, draama ja ammatillisesti ohjatut vertaistukiryhmät (Huomaa lapsi, ART, Lapset puheeksi, Toimiva lapsi ja perhe).	

LAPSET, NUORET JA LAPSIPERHEET, KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
Järjestetään tietoon ja kokemuksiin pohjautuvaa toiminnallista päihdevalistusta kouluilla . Haastetaan mukaan kumppaneita (esim. järjestöt ja seurakunta. Hyödynnetään Pakka-toimintamallia).	Ehkäisevän päihdetyön ohjaaja kumppaneineen
Kiinnitetään huomiota erityisesti päihde- ja riippuvuusilmiöihin ja päihdeiden käytöstä aiheutuviin mahdollisiin lieveilmiöihin (keskiolut/siiderikulttuuri, kannabismyönteisyys, sekakäyttö, nettipelaaminen, syömishäiriöt, ongelmapaikat kaupungilla ja koulujen päättymisviikonloput, festarit) sekä nuorten liikennekäyttäytymiseen.	
TYÖIKÄISTEN KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
Työpaikoilla ja työterveyshuollossa on olemassa velvoittavat suunnitelmat päihdeongelmien varhaiseksi tunnistamiseksi ja niihin puuttumiseksi . Samoin työpaikkakäytävien ja työuupumukseen puututaan varhain (varhaisen tukemisen malli). Huolehditaan, että ohjelmia ja suunnitelmia käytetään ja hyödynnetään kattavasti.	Työyksiköiden esimiehet ja työterveyshuolto Varhaisen tukemisen mallien ajankohtaisuus
IKÄIHMISTEN KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
Myönnetään ikääntyvien alkoholiongelma yhteisössä ja palveluissa, jolloin asenteet eivät estä varhaista puuttumista.	
Ikäihmisille tulee kehittää mielenterveys- ja päihdeteemaan liittyviä matalan kynnyksen avopalveluita . Kehitetään ikäihmisille ammatillisesti ohjattuja vertaisryhmiä (vertaa esim. Ainet ja Reinot). Järjestetään omia ryhmiä ikääntyville miehille ja naisille.	Ikääntyvien mielenterveys- ja päihdetee- maan liittyvien avopalveluiden asiakas- määrät

Päämäärä 3: Sosiaali- ja terveysalan peruspalveluissa hoidetaan lievät mielenterveys- ja päihdeongelmat. Kaikissa mielenterveys- ja päihdepalveluissa on asiakaslähtöiset ja vaikuttavat toimintamallit ja hoitopolut.

KAIKILLE IKÄRYHMILLE YHTEISET KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
Jalkautetaan toimintamallit ja hoitopolut toimijoiden käyttöön. Huolehditaan, että toimijat saavat tietoa ajankohtaisista ilmiöistä, tiedotetaan niistä laajemminkin yhteistyössä median kanssa. Järjestetään esimerkiksi yleisö- ja keskustelutilaisuuksia ajankohtaisista aiheista kuntalaisille, vanhusneuvostolle ja vanhempainiltoihin.	Kunnan, sen eri palvelualueiden ja yhteisö- tahojen henkilöstö ja esimiehet, tiedottajat
”Vaihdetaan saattaen” niin, että palveluohjaus toimii ja asiakas tulee kuulluksi oman palvelunsa asiantuntijana . Ammattilaisten väliset konsultaatiot ja kotiin jalkautuvat konsultaatiot toimivat.	
Hyödynnetään sähköisiä toimintaympäristöjä tiedottamisessa, yhteydentotossa ja ajanvarauksessa palveluihin, sekä erilaisten lomakkeiden täyttämässä ja hoitomuo- doissa (esim. nettiterapia, hoivatelevisio).	
Kehitetään edelleen yhteistyötä potilasjärjestöjen kanssa, sekä kokemusasiantuntijoiden, vertaistuen ja vertaistarinoiden käyttöä . Kokemuskouluttajat ja vertaisneuvot otetaan mukaan suunnittelemaan ja kehittämään palveluita sekä asiantuntijaksi eri työryhmiin ja henkilökunnan koulutukseen.	

LAPSET, NUORET JA LAPSIPERHEET, KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ja nuoret, joilla on neuropsykiatrisia häiriöitä, tunnistetaan ja heitä varten on olemassa yksilöityjä ja räätälöityjä toimintamalleja sekä palveluja.	Nuorten monialainen työryhmä, eri palvelualueiden henkilöstö
Huolehditaan siitä, että nuorisotakuu toteutuu Kuopiossa ja edistetään monin tavoin nuorisotakuun toteutumista , esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> Nostetaan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tilanteita näkyviksi mediaan ja päättäjille: caset, seminaarit, lehtijutut ja artikkelit. Tiedotetaan näistä tehostetusti. Lisätään Silta/Tekevä -luokkien kaltaista opiskelumahdollisuutta nuorille. Mahdollistetaan nykyistä joustavampi järjestelmä opiskeluun ja työllistymiseen, ja tehdään yhteistyötä TE-toimiston kanssa. Kehitetään yksilöityä työvalmennusta, kuntouttavia opiskelupaikkoja ja kuntouttavia työtehtäviä, joihin pääsyn kynnykset ovat mahdollisimman matalat ja joka toimii joustavasti, niin että nuorta ei heti potkaista ulos, vaikka hän vähän mokailisi. Kehitetään matalan kynnyksen työtä, johon liittyy vahva tuki omien asioiden hoitamiseen ja arjen hallinnan opetteluun, sekä palkitsevuus (luontaisedut, esim. ateriatu tai vastaavat). Opiskelun, työn ja kuntoutumisen rinnakkaiselo toisiaan tukien, ryhmämuotoisten toimintojen opinnollistaminen. Nivelvaihe, jolloin nuori siirtyy työttömäksi työnhakijaksi, on tässä ryhmässä erityisen haastava. Kartoitetaan paikkoja, jonne nuoren voi ohjata. 	

LAPSET, NUORET JA LAPSIPERHEET, KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
Kehitetään coach-toimintaa nuorelle. <ul style="list-style-type: none"> Haastetaan yrityksiä rohkeasti mukaan työllistämään näitä nuoria ja varmistetaan, että nuorella on yhdyshenkilö, kun hän on työllistettynä. Myös kunnalla pitää olla vahva rooli näiden nuorten työllistämässä. 	
Vahvistetaan nuorten ongelmiin puuttumisen keinoja : Etsivä nuorisotyö ja Aikalisä-toimintoja ylläpidetään ja kehitetään Kuopiossa. Pajatoiminta vakinaistetaan pysyväksi toiminnaksi (Tukeva).	Nuorten monialainen työryhmä ja toiminoista vastaavien palvelualueen esimiehet
Huomioidaan nuorten sukupuoli-identiteetti ja siihen liittyvät erityiskysymykset palveluita suunniteltaessa. Hyödynnetään verkostojen tyttötyön ja poikatyön osaamista (esim. Nuorten palvelu ry, Tyttöjen Talo, poikatyö esim. Herrax-hanke).	
TYÖIKÄISTEN KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
Kehitetään riskiryhmien seurantoja ja hoitoja , esimerkiksi rattijuopumuksen uusijoiden ajokorttiseurantoja.	Perusturvan ja terveydenhuollon palvelualue
Vahvistetaan vastaanottoiminnan mielenterveys- ja päihdeosaamista ja työpanosta olemassa olevilla resursseilla (mielenterveys/päihdehoitajat, konsultaatiot, työnohjaus). Tavoitteena on, että lievät mielenterveys- ja päihdeongelmat tunnistetaan ja hoidetaan vastaanotolla.	Perusturvan ja terveydenhuollon palvelualue, vastaanoton esimies
Yhteispäivystyksen selviämisasemalla toteutuu asiakkaan kokonaistilanteen selvitys ja jatkohoitoon ohjaus <ul style="list-style-type: none"> Nuorten kohdalla huomioidaan, että nuorten olisi hyvä olla erillään muun ikäisistä päihtyneistä. Ikäihmisten kohdalla selviämisasemalta kotiuttamiseen tulee kiinnittää 	Yhteispäivystyksen selviämisasema

Lähteet ja taustamateriaalia

TYÖIKÄISTEN KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
huomiota ja huolehtia ikäihmisen ravitsemuksesta, yhteydenotosta omaisiin ja saattamisesta kotiin olemassa olevan kotiutusohjeen mukaisesti.	
Vähennetään tahdosta riippumattomia hoitoja valtakunnallisen Mieli2009-ohjelman linjausten mukaisesti. Tahdosta riippumatonta hoitoa koskevat säännökset kootaan yhteen lakiin. Psykiatrisessa sairaalahoitossa kehitetään tahdosta riippumattomaan psykiatriseen sairaalahoitoon ottamisen yhteyteen ulkopuolisen asiantuntijan arviointikäytäntö ja toteutetaan valtakunnallinen pakon käyttöä vähentävä ohjelma.	KYS, Psykiatrian palvelualue Tahdosta riippumattomien hoitojen määrä
Huomioidaan ja tiedostetaan jatkossakin riskiryhmät ja heidän erityistarpeensa: vankilasta vapautuneille henkilöille on palveluja (esim. ViaDia, 2013 tulossa ViaDian päihdekuntoutusosasto Kuopion vankilaan, Setlementti Puijolan Mahku-hanke); yksinäiset, eronneet miehet (Miessakit ry-toiminta); päihteitä käyttävät naiset: kehitetään kuntouttavia asumispalveluita.	
IKÄIHMISTEN KEINOT	VASTUUTAHO JA MAHDOLLISET INDIKAATTORIT
Kehitetään ikäihmisille palveluja peruspalveluiden ja erityispalveluiden väli- maastoon.	Perusturvan ja terveydenhuollon palvelualueen esimiehet
Luodaan ikääntyville mielenterveys- ja päihdeasiakkaille vahvempi tuki kotiutumiseen ja jatkohoitoon kotona (tarvittaessa jalkautuminen kotiin).	
Kiinnitetään huomiota päihde- ja/tai mielenterveysongelmaisten omaishoitajien ja/tai hoidettavien jaksamiseen ja tukimuotoihin.	
Turvataan riittävät ja asianmukaiset asumis- palvelut ikääntyville mielenterveys- ja päihdeasiakkaille.	

- Mieli 2009-työryhmän ehdotukset mielenterveys- ja päihdetyön kehittämiseksi vuoteen 2015 (Hki 2009). Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:3; <http://pre20090115.stm.fi/pr1233819605898/passthru.pdf>
- Kaste-ohjelman mielenterveys- ja päihdepainotukset
- Kansallinen mielenterveys & päihdesuunnitelma – yhteiset linjaukset vuoteen 2015 <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/d5f4cb21-cc45-4398-9679-8207945705d7>
- Hallitusohjelma ko. asian osalta
- Lainsäädäntö, jota monin osin ollaan uudistamassa tällä hallituskaudella (kansanterveyslaki, terveydenhuoltolaki, mielenterveyslaki, päihdehuoltolaki, raittiustyönlaki, alkoholilaki)
- Kuopion päihdepoliittinen ohjelma ja Mielenterveyden kokonaissuunnitelma
- Kuopion kaupungin strategia vuoteen 2020 http://www.kuopio.fi/c/document_library/get_file?uuid=d7393638-1371-44a2-ac8d-ba90852c42a0&groupId=12167
- Kuopion kaupungin turvallisuussuunnitelma http://www.kuopio.fi/c/document_library/get_file?uuid=7875364a-7ce3-48d5-84a7-591062694b5b&groupId=536653
- Kansallisen mielenterveys & päihdesuunnitelman toimeenpano Helsingissä, versio 2.3.2011
- Helsingin kaupungin vastuullisen alkoholinkäytön toimenpideohjelma, 20.9.2010
- Alkoholiohjelma http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/ohjelmat/alkoholiohjelma
- Aluehallintovirasto <http://www.avi.fi/fi/Sivut/etusivu.aspx>
- THL, Alkoholiohjelma ja aluehallintovirasto yhteistyökumppaneineen järjestivät Kuopiossa infopäivän maaliskuussa 2012 otsikolla: Tupakka, päihteet ja (raha)pelit – laadun ja viestinnän välineitä haittojen ehkäisyyn.
- Paikallinen alkoholipolitiikka eli PAKKA: <http://info.stakes.fi/pakka/FI/index.htm>

Liitteet

- Pakka (Paikallinen alkoholipolitiikka) toimintamalli kehitettiin vuosina 2004–2007 Stake-sin sekä Hämeenlinnan ja Jyväskylän seutukuntien yhteistyönä, koska huomattiin, että alkoholihaittojen ehkäisy kunnissa on jäänyt melko vähäiseksi. Toimintamallissa integroidaan virallinen valvonta ja säätely epäviralliseen sosiaaliseen säätelyyn alkoholijuomien välittämisen estämiseksi, vastuullisen elinkeinotoiminnan edistämiseksi ja haittojen minimoimiseksi.
- Kuntatasolla Pakka-malli voi tarkoittaa esimerkiksi seuraavia toimenpiteitä:
  - Tiukennetaan ikäraja- ja valvontaa
  - Kieltäydytään myymästä ja anniskelemasta selvästi päihtyneille
  - Opetellaan tunnistamaan hankalia myynti- ja anniskelutilanteita ja selviytymään niistä
  - Tiedotetaan kansalaisille alkoholin aiheuttamista haitoista ja mobilisoidaan kansalaiset laajasti mukaan muutostyöhön median ja kansalaistoiminnan avulla
  - Varmistetaan, ettei alkoholia markkinoida mainonnan tai muiden myynnin edistämistoimien avulla alaikäisille
  - Alkoholielinkeino-omavalvonnan tehostamiseksi tehdään yhteistyötä paikallisviranomaisten, kansalaisten ja elinkeinon edustajien välillä.

Liite 1

Kuopion kaupungin mielenterveys- ja päihdesuunnitelman 2013–2020 alatyöryhmät

Työryhmien työtä koordinoivat Arjen Mieli (Kaste) - hankkeen projektikoordinaattori Tiina Nykky ja hanketyöntekijä Katri Snellman. He ovat myös yhdessä Kuopion kaupungin hyvinvointikoordinaattori Säde Pirttimäen kanssa kirjoittaneet mielenterveys- ja päihdesuunnitelman.

LAPSET:

Puheenjohtaja

Marketta Kolari

Lastensuojelupäällikkö (v.a.), Perusturva/lapsiperhepalvelut

Varapuheenjohtaja

Hanna-Mari Tanninen

Suunnittelija, Arjen mieli hanke; Terveystieteiden tutkimuskeskuksen hallintoyksikön palveluesimies (virkavapaalla)

Muut jäsenet:

Satu Lappalainen

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen neuvola

Outi Heiskanen

Lastenpsykiatri, Kuopion lasten mielenterveysyksikkö

Tuula Nuotio

Palvelupäällikkö, Päiväkotihoidon ja esiopetuksen

Minna Sarén

Sosiaalityöntekijä, Kuopion ensikotiyhdistys, Ensikoti Pihla ja avopalveluyksikkö Amalia

Kaisu Lindfors

Sosiaalityöntekijä, Kuopion ensikotiyhdistys, Ensikoti Pihla ja avopalveluyksikkö Amalia

Hanna Vehmas

Kätilö, KYS, äitiyspoliklinikka

Anitta Pykäläinen

Perhe- ja vapaaehtoistoiminnan koordinaattori, Mannerheimin lastensuojeluliitto

Riitta-Liisa Taskinen

Lapsityönjohtaja, Kuopion ev.lut seurakunta

Sari Kurikka

Apulaisylilääkäri, perusterveydenhuolto, Terveystieteiden tutkimuskeskuksen/hallinto

Liisa Hämäläinen

Kulttuurisuunnittelija, Kansalaistoiminnan aktivointi

Miia Uotinen

Koulupsykologi, Kallaveden koulu (yhdyshenkilö)

Riitta Reima

Diakonissa, Kallaveden seurakunta

Eila-Mari Väätäinen

Hankesuunnittelija, Vahvuutta Vanhemmuuteen -hanke, Mannerheimin lastensuojeluliitto

NUORET:**Puheenjohtaja**

Sani Kuosmanen

Suunnittelija, Nuorisotoimen yksikkö

Varapuheenjohtaja

Seija Kärki

Opiskelijahuollon koordinaattori, Savon ammatti- ja aikuisopisto

Muut jäsenet:

Marjatta Vester

Johtava psykologi, Kuopion nuorten mielenterveysyksikkö

Tarja Koskinen

Psykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoislääkäri, KYS, Psykiatrian palveluyksikkö, nuorisopsykiatria, poliklinikka

Merja Ålander

Osastonhoitaja, KYS, Psykiatrian palveluyksikkö, nuorisopsykiatria, poliklinikka

Teemu Koponen

Nuorisonohjaaja, Vinkkeli/Erityisnuorisotyö

Carita Palomäki

Sosiaalityöntekijä, Kuopion seudun päihdepalvelusäätiö

Paula Paavilainen

Erityisnuorisotyön ohjaaja, Kuopion ev.lut. seurakunnat

Kirsi Santala

Terveystoimittaja, Kuopio Sihti nuorten työryhmä

Marko Ahtiainen

Puheenjohtaja Kuopion Reipas ry ja Projektipäällikkö, Pohjois-Savon Liikunta

Simo Vuorinne

Ohjaaja, Kuopion kaupungin ehkäisevä päihdetyö

Niina Korhonen

Lukion koulupsykologi, Oppilashuoltopalvelut

Miia Karjalainen

Marketpäällikkö, S-Market Petonen

Jaakko Nuotio

Toiminnanjohtaja, Nuorten Palvelu ry

Eero Wetzell

Ylikonstaapeli, Kuopion poliisi

Henrik Kuusipalo

Terveystoimittaja, Kalevalan koulu

Jarkko Juvonen

Päivi Kaskinen

Koulukuraattori ja sosiaalityöntekijä, Kasvun ja oppimisen palvelualue, Kuopion kaupunki

Topias Toppinen

Kuopion Nuorisovaltuuston edustaja

Susanna Räsänen

Yksilövalmentaja, Etsivä Nuorisotyö; Tukeva-työvalmennussäätiö

Hilkka Uuranne

Aluetyöntekijä, Nuorisoasuntoliitto

TYÖIKÄISET:**Puheenjohtaja**

Ulla Kuikka

Palveluesimies, Sosiaalityön yksikkö, Aikuissosiaalityö

Varapuheenjohtaja

Jarmo Pajula

Apulaislääkäri, Kuopion psykiatrian keskus/ Kuopion kaupunki

Muut jäsenet:

Pirkko Paakeli-Kurronen

Päihdetyön johtaja, Kuopion seudun päihdepalvelusäätiö

Pirjo Marttinen

Osastonhoitaja, Kuopion psykiatrian keskus/ Kuopion kaupunki

Tarja Saharinen

Osastonhoitaja, Kuopion psykiatrian keskus/KYS, Psykiatrian palveluyksikkö

Katja Komulainen

Sosiaalityön palveluohjaaja, Kuopion seudun työvoiman palvelukeskus

Jarmo Tarkkonen

Diakoni, Kuopion ev.lut seurakunta

Stina Malinen

Diakoni, Kuopion ev.lut seurakunta

Pekka Puustinen

Yksikönjohtaja, Terveystalo Kuopio

Tuula Laitinen

Koulutussuunnittelija, Mielenterveyden keskusliitto, Kuopion aluekeskus

Tuula Heiskanen

Vastaava omaistyöntekijä, Omaiset mielenterveystyön tukena Itä-Suomi ry

Seppo Suhonen

Sosiaalityöntekijä, KYS, Psykiatrian palveluyksikkö, Päihdepsykiatria

Jaana Halmepuro

Sairaanhoitaja, Lääkäreiden vastaanotto, Pyörö

Seija Kuivalainen

Kriisipäivystyksen ja Kriisiasumisen johtaja, Kuopion Kriisikeskus

Simo Kokko

Ylilääkäri ja yksikön johtaja, Pohjois-Savon sairaanhoito piirin perusterveydenhuolto yksikkö

Pasi Räsänen	Liikunnanohjaaja, Kuopion kaupunki	Tuija Isaksson	Sosiaalityöntekijä, KYS, Psykiatrian palveluyksikkö, Vanhuspsykiatrian osasto
Laura Meriluoto	Kansalaistoiminnan koordinaattori, järjestösihteeri, Sirkkulanpuisto	Petri Verhilä	A-Kilta
Petri Ruuskanen	Toiminnanjohtaja, Sirkkulanpuiston toimintayhdistys ry ja kehittämispäällikkö, Kuopion seudun Nuorisoasunnot ry	Jaakko Jauhiainen	Eläkeliiton Kuopion Yhdistyksen puheenjohtaja
Hannu Pulkkinen	Rehtori, Kansalaisopisto	Sari Lähteenlahti	Aku ja Iida Kodinpalvelut Ky
Hannele Nykänen	Lähiötöön koordinaattori, Kuopion Setlementti Puijola	Kalevi Savolainen	Ylilääkäri, tulosityksikön päällikkö, Vastaanottoyksikkö
Krista Saavalainen/ Jarkko Liukkonen	Turvalinkki ry; Kaksoispiste	Pertti Lipponen	Apulaisylilääkäri, Lääkäreiden vastaanotto
Pekka Kortelainen	Toiminnanjohtaja, Työterapinen yhdistys ry	Marja Houtsonen	Sairaanhoitaja, Lääkäreiden vastaanotto
Pekka Matilainen	Toiminnanjohtaja, ViaDia Pohjois-Savo ry		
IKÄIHMISET:			
Puheenjohtaja			
Kati Haapakangas	Palveluohjaaja, Vanhusten ja vammaisten palveluohjausyksikkö		
Muut jäsenet:			
Henna Yrjänheikki	Sairaanhoitaja, Kotihoito Keskinen alue		
Ritva Lampainen	Varapuheenjohtaja, Kansallinen senioriliitto ry ja Vanhusneuvoston jäsen		
Pirjo Litmanen	Diakoniatyöntekijä, Kuopion ev.lut seurakunta		
Mervi Höylä	Puheenjohtaja, Kuopion eläkeläiset ry		
Hilkka Tikkanen	Sairaanhoitaja, Kuopion psykiatrian keskus/ Kuopion kaupunki		
Jyrki Venäläinen	Ohjaaja, Kuopion kaupungin ehkäisevä päihdetyö		
Kirsi Heikkinen	Kulttuurisuunnittelija, Kansalaistoiminnan aktivointi		

Liite 2

Kuopion kaupungin mielenterveyteen ja päihteisiin liittyviä hoitopolkuja, hoidonkuvauksia ja toimintamalleja (linkki mahdolliseen dokumenttiin aukeaa klikkaamalla tekstiä)

- Kuopion Yliopistollisen Sairaalan hoitopolku äideille, jotka käyttävät päihteitä ongelmallisesti
- Synnytyksen jälkeisen masennuksen hoitopolku (EPDS)
- Pikkulapsiperheiden mielenterveyden edistäminen
- Nuorten mielenterveyttä ja päihteettömyyttä kuvaava toimijakartta
- Nuorten päihteettömyyden edistämisen ja varhaisen puuttumisen malli (Adsume)
- Masennuspotilaan hoitoketju
- Kuopion Psykiatrian Keskuksen masennuspotilaan itsehoito-opas
- Ikääntyvän päihdeasiakkaan hoitopolku
- Yläkouluikäisten nuorten mielenterveyden edistäminen Kuopiossa – hoitopolku masentuneen mielialan yhteydessä.
- Opioidikorvaushoidon ohjeistus

Liite 3

Kuopion kaupungin Pakka-toimintasuunnitelma ja kumppanuussopimus

Kumppanuussopimus: kunta tai yhteistoiminta-alue

Alkoholiohjelma kokoaa yhteen ja tukee päihdehaittoja vähentävää toimintaa valtionhallinnossa, kunnissa, järjestöissä ja elinkeinoelämän piirissä. Tällä sopimuksella sopijakumppanit määrittelevät oman toimintansa tavoitteet ja puitteet. Kuopion kaupunki osallistuu Alkoholiohjelman kumppanina alkoholista ja muista päihteistä aiheutuvien haittojen ehkäisyyn ja vähentämiseen xx (päivämäärä) tekemänsä päätöksen mukaan, joka on tämän sopimuksen liitteenä.

Kuopion kaupunki

- laatii tai päivittää alueellisen, seudullisen ja/tai kunnallisen päihdestrategiansa tai mielenterveys- ja päihdestrategiansa Alkoholiohjelman linjaukset huomioon ottaen ja toimittaa sen Alkoholiohjelman aluekoordinaattorille
- lisää Alkoholiohjelman kirjattujen toiminnan tavoitteet tämän sopimuksen liitteeksi
- kehittää päihdehaittoja ehkäisevää toimintaa näiden suuntaviivojen mukaisesti ohjelma-kauden aikana
- välittää Alkoholiohjelman tavoitteita tukevaa tietoa omalla toimialueellaan
- arvioi toimintaansa ja sen tuloksellisuutta raportoiden siitä aluehallintovirastolle, joka puolestaan raportoi Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle (THL).

Sosiaali- ja terveysministeriö, THL ja Alkoholiohjelman aluekoordinaattori

- tukevat kumppaniensa Alkoholiohjelman liittyvien tavoitteiden saavuttamista ja niiden toteutumisen seurantaan muun muassa välittämällä tietoa alan tutkimuksesta ja hyvistä käytännöistä, edistämällä kuntien ja seutukuntien yhteistoimintaa.
- järjestävät kumppaneille alueellisen koordinaation kautta koulutuksia.
- huolehtivat siitä, että kumppanit saavat tiedon päihdehaittoja ehkäisevän ja vähentävän ulkopuolisen toiminannan rahoitusmahdollisuuksista.
- tarjoavat etuoikeutetun aseman ohjelman tiedotuksessa ja yhteyden ohjelman kumppanien muodostamaan viestintäverkostoon sekä Alkoholiohjelman logon käyttöoikeuden ohjelman tavoitteita tukevissa tuotteissa ja yhteyksissä.

Sosiaali- ja terveysministeriössä xx (päivämäärä)

Sosiaali- ja terveysministeriö

Maria Guzenina-Richardson
Peruspalveluministeri

Kuopion kaupunki

Petteri Paronen
Kuopion kaupunginjohtaja

KUOPION KAUPUNKI, TOIMINTASUUNNITELMA ALKOHOLIOHJELMAN KUNTAKUMPPANUUDELLE 2012 – 2015

Alkoholiohjelman yleiset tavoitteet <ul style="list-style-type: none"> vähentää lasten ja perheiden kokemia alkoholihaittoja vähentää alkoholin riskikäytöstä aiheutuvia haittoja kääntää alkoholin kokonaiskulutus laskuun
Keinoina ovat alkoholipolitiikan, ehkäisevän päihdetyön ja päihdepalvelujärjestelmän vahvistaminen.
Toiminta rakentuu valtiovallan, kuntien, järjestöjen ja alkoholielinkeinon yhteistyöstä.
Kumppanuus merkitsee yhteistä sitoutumista alkoholihaittojen ehkäisyyn ja vähentämiseen.
Kumppani sitoutuu toteuttamaan laatimaansa toimintasuunnitelmaa, arvioimaan omaa toimintaansa sekä tiedottamaan alkoholiohjelmasta omalla toimialueellaan.

TAVOITE	TOIMENPITEET	VASTUUTAHO
1. Päihteiden käyttö Kuopiossa vähenee:		
Asenteiden ja käyttäytymisen muutos	Kampanjat (esim. ehkäisevän päihdetyön viikot, puhalluttamisten tehostaminen jne.) Vaikutetaan asenteisiin suurten tapahtumien yhteydessä ja edistetään alkoholittomien juomavaihtoehtojen tarjoilua.	Mm. Ehkäisevän päihdetyön viikko, Hyvinvointikoordinaattori ja järjestöt, yhdistykset, Selvät Sä-velet työryhmä, Viinijuhlat, RockCock, ym. tapahtumat. Kuopion kaupunki yhteistyössä poliisin kanssa.

TAVOITE	TOIMENPITEET	VASTUUTAHO
Alkoholimainontaa vähennetään Kuopiossa PAKKA -toimintamallein yhteistyössä toimijoiden kanssa	Kumppanuussopimuksin lähitoimijoiden kanssa yhteistyössä vähennetään katumainontaa. Alkoholiohjelman aineiston käyttö neuvonnassa. Mm. ”Tiedätkö kauanko palaa” Alkoholittomien juomien drinkkimainoksia esim. opiskelijailat	Kuopion kaupunki kumppanuussopimuksin yhdessä kauppojen ja yritysten kanssa. Julkisten paikkojen mainonnasta vastaavat.
Päihdevalistusta uudenlaisten kanavien kautta ja näkyvästi katukuvassa (sosiaalinen media)	Päihdevalistuskampanjoita busseissa, bussipysäkeillä, sosiaalisessa mediassa, RockCock festarit, jalkautuminen kauppakeskuksiin (esim. vappu ym. yhteistyössä alkon kanssa).	Kuopion kaupunki kumppanuussopimuksin yritysten ja yhteisöjen kanssa ja alkoholitarkastajat osana valvontatyötään. Nuorille kohdistuvaa valistusta suunniteltaessa otetaan nuorisovaltuusto ja kokemusasiantuntijat (järjestö ja tukiasuminen) mukaan suunnitteluun
Alkoholitarjonta on erilaisissa tilaisuuksissa valvottua ja lisätään päihteettömien tilaisuuksien määrää.	Kaupungin tilaisuudet ovat pääosin päihteettömiä. Huomioidaan asia kaupungin myöntäessä avustuksia – suositetaan päihteettömiä tilaisuuksia järjestäviä toimijoita. Urheilutapahtumissa, joissa lapsia liikkuu, aikuisten alkoholitarjoilu on järjestetty omalla alueella.	Yhteistyössä nuorisopalvelut, musiikkikeskus, urheilutapahtumat, hyvinvoinnin edistämisen palvelualue, yksikön esimies ja tapahtumien järjestäjät
Kaupat, yritykset ja järjestöt kumppanuussopimuksin mukaan yhteistyöhön	Tehdään kumppanuussopimuksia kauppojen, järjestöjen, yhdistysten, urheiluseurojen, liikenneturvan ja yritysten kanssa. Esim. Kalpalla tms. -perhepeli	Hyvinvointikoordinaattori Kuopion kaupunki yhteistyössä AVI:n, alkoholiohjelman ja hankkeiden kanssa
Vahvistetaan päihdekysymysten puheeksiottoa	Järjestetään koulutuksia puheeksiottamisesta	Hyvinvointikoordinaattori, AVI:n alkoholiohjelma ja hankkeet yhteistyössä yliopiston kanssa

TAVOITE	TOIMENPITEET	VASTUUTAHO
<p>2. Kaikki ikäryhmät kattava mini-interventio kaikissa peruspalveluissa</p> <p>Alkoholin käytön puheeksi ottaminen kaikissa peruspalveluissa.</p> <p>ADSUME/ AUDIT-kyselyn käyttö ja mini-interventio.</p>	<p>Terveystarkastuksissa ja aina tarvittaessa käytetään tunnistamista helpottavia mittareita (ADSUME nuorilla ja AUDIT aikuisilla sekä ikääntyneillä yli 65-vuotiaiden alkoholimittari).</p> <p>Puheeksiottoa ja päihteiden käytön riskiryhmien tunnistamista lisätään. Potilastietojärjestelmiin lisätään esim. AUDIT ja ADSUME josta voidaan seurata käyttömääriä.</p> <p>Hoitopolut ja toimintamallit tehdään tutuksi.</p>	<p>Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, ikäneuvolan esimies, sosiaalityö, Terve Kuopio -kioski.</p> <p>Omahoitajan ja -lääkäreiden vastaanotot – työyksiköiden esimiehet</p>
<p>3. Vähennetään päihteiden näkyvyyttä lasten elämässä</p> <p>Haastetaan vanhempia päihteettömyyteen</p> <p>Luodaan tilanteita ja paikkoja joissa lapset, nuoret ja vanhemmat voivat keskustella kokemuksiaan päihteiden seurauksista</p>	<p>Perheiden parissa työskentelevät ammatilliset kiinnittävät huomioita perheiden hyvinvointiin ja ottavat puheeksi myös päihteettömyyden. Käytetään videoita yms. materiaaleja hyödyksi. Keskustellaan aiheesta päivähoidossa, otetaan asia esille lasten kanssa.</p> <p>Järjestetään päihteettömyyttä edistäviä keskustelutilaisuuksia, hyödyntäen vaikuttavia toimintamalleja esim. Örebro vanhempainiltoihin.</p>	<p>Neuvolat ja nuorisotyö, päivähoido, sosiaalityö – työyksiköiden esimiehet. Kumppanuussopimuksia vanhempien kanssa.</p> <p>Koulut, hyvinvoinnin edistämisen palvelualue ja kolmas sektori järjestävät yhteistyössä tilaisuuksia useamman kuin kerran vuodessa</p>
<p>4. Nuorten alkoholinkäytön aiheuttamien haittojen ehkäisy</p> <p>Alkoholilainsäädännön noudattamisen valvonta tehostuu</p>	<p>Vanhempainilloissa välitetään tietoa alkoholilaisesta ja päihteettömyydestä. ”Älä välitä nuorelle”. Järjestetään yhteistyössä kysyntä- ja tarjontaryhmän kanssa ostokokeita ja koulutuksia anniskelupaikojen ja kauppojen/ kioskien henkilöstölle. Rajoitetaan ja</p>	<p>Hyvinvoinnin edistämisen palvelualue yhteistyössä koulujen ja vanhempainyhdistysten kanssa yhteistyössä.</p> <p>Kuopion kaupunki yhteistyössä poliisien kanssa</p>

TAVOITE	TOIMENPITEET	VASTUUTAHO
<p>Päihteettömiä tapahtumia ja festareita nuorille</p> <p>Vanhemmat ja vapaaehtoisia mukaan seuraamaan nuorten vapaaajan viettoa, erityisesti koulun loppu ja alku viikonloput</p>	<p>valvotaan alaikäisten alkoholin saantia.</p> <p>Jatketaan yhteistyötä Who Cares kanssa.</p> <p>Kaupungin järjestämät tapahtumat nuorille ovat päihteettömiä.</p> <p>Kannustetaan yhteistyössä median kanssa vanhempia ja vapaaehtoisia mukaan pitämään huolta nuorista</p>	<p>Nuorisotyö ja tapahtumajärjestäjät sekä seurakunnan nuorisotyö – työyksiköiden esimies, päihdepalvelusäätiö</p> <p>Kuopion kaupungin viestintäyksikkö nuorisotyön kanssa yhteistyössä – työyksiköiden esimiehet</p>
<p>5. Ikäihmisten alkoholin käytön ehkäisy ja vähentäminen</p> <p>Päihteiden käytön puheeksiottaminen ja tunnistaminen</p>	<p>Yli 65-vuotiaiden alkoholimitariston käyttöönotto.</p> <p>Päihdekuntoutujien ammatillisesti ohjattujen vertaisryhmätoimintojen lisääminen.</p> <p>Kampanjat, messut, sähköisten välineiden, palvelutelevision/ hoivatelevisiion ja sosiaalisen median hyödyntäminen jne.</p>	<p>Terveyskeskuksen vastaanotto, ikäneuvola ja Terve Kuopio -kioskin väki, vanhusten hoito- ja hoivapalvelut - työyksiköiden esimiehet ja kolmas sektori</p>

Kuopion kaupunki tekee kumppanuussopimuksia paikallisten toimijoiden kanssa (esim. ravintoloitsijat, kauppa- ja palvelusektori, järjestöt jne.). Kumppanuuden tavoitteiden toteutumista arvioidaan vuosittain hyvinvointiryhmässä ja osana mielenterveys- ja päihdesuunnitelmaa.

PAKKA -toimintasuunnitelman edistämiseksi muodostetaan kysyntä- ja tarjontaryhmät, joihin pyydetään jäseniä eri yhteistyökumppaneista.

Kuopion kaupunki
Tulliportinkatu 31
70100 Kuopio
www.kuopio.fi